

Σωτήρης Δημητρίου «Ουρανός απ' άλλους τόπους», εκδόσεις Πατάκη, 2021

Ένα σημαντικό μυθιστόρημα-έργο τέχνης

Ας μιλήσουμε για έργα τέχνης, εικαστικά και λογοτεχνικά. Ας θυμηθούμε καταρχάς την Γκερνίκα του Πάμπλο Πικάσο που έγινε κατόπιν παραγγελίας για να θυμίσει το έγκλημα των ναζί, οι οποίοι βομβάρδισαν και κατέστρεψαν με τα αεροπλάνα τους την ομώνυμη πόλη των Βάσκων στη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου. Οι ειδικοί, παρατηρώντας τον πίνακα, ξόδεψαν πολλή φασάδια για να να αποκριτογραφίσουν το νόημα των συμβολισμών του. Τι είδαν; Κεφάλια ταύρου και αλόγου, μια λάμπα, κομμένα ανθρώπινα μέλη, γυναίκα που ουρλιάζει, νεκρά μωρά. Με την πάροδο του χρόνου, επικράτησε η άποψη πως πρόκειται για ένα σπουδαίο έργο, το πιο εμβληματικό κι ένα από τα γνωστότερα του δημιουργού του.

Ας πάμε τώρα στη λογοτεχνία. Το σγκώδες μυθιστόρημα του Τζέιμς Τζόις «Οδυσσείας» με θέμα μια μέρα, την 16η Ιουνίου 1904, από τη ζωή του ήρωα, του Λεοπόλδου

και τη δράση τους, στηρίζεται στο γλωσσικό ιδίωμα της ηρωίδας. Είναι ένα έργο τέχνης που θα μείνει ως σημείο αναφοράς στη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία, έστω και αν οι αναγνώστες του, όπως ο γράφων, θα αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην κατανόηση των δρώντων εξαιτίας του συγκεκριμένου γλωσσικού ιδιώματος.

Ο Κώστας Γεωργιοσσόπουλος, στο ολόσελιδο κείμενό του για το βιβλίο στα Νέα (10-11 Ιουλίου 2021), ερχομιάζει τον τρόπο γραφής του, χαρακτηρίζει τον δημιουργό του «συγγραφέα γλώσσας», αλλά γράφει: «Διάβασα με κόπο γόνιμο το βιβλίο του Δημητρίου». Με τη σειρά του, ο Σταύρος Ζουμπούλακης στο ολόσελιδο κείμενό του στην Καθημερινή (14 Αυγούστου 2021), σημειώνει πως «στη γλώσσα βρίσκεται η μεγάλη δύναμη του βιβλίου», αλλά προσθέτει πως το ότι ο συγγραφέας δεν έβαλε γλωσσάρι «θα δυσκολέψει πολλούς από τους νεότερους συγγραφείς». Ωστόσο, ο Κώστας Καραβίδας στο ολόσελιδο κείμενό του στην Εφημερίδα των Συντακτών (7 Αυγούστου 2021) υποστηρίζει πως το βιβλίο «προσφέρει ανεπανάληπτη αναγνωστική ευφορία».

Η ιστορία ενός τόπου

Η Αλέξω λοιπόν απευθύνεται σε κάποιον ή σε κάποιους. Δύο από τις πρώτες φράσεις της είναι: «Δεν αφήνει η μάνα, είμαστε μεγάλη φαμίλια» και «Με τον πόλεμο πείνασε ο κόσμος». Γι' αυτή τη μεγάλη οικογένεια μιλάει η ηρωίδα, γονείς (η μάνα Μηνιά, ο πατέρας Κώστας), αδελφια, συγγενείς και συγχωριανούς, αλλά και συντοπιίτες από τα γειτονικά χωριά: Αντιζίντα, Τσαμαντάς, Μπαμπούρι, Λιας, Αγιοι Πάντες, Δουλειές, συγγενείς, φίλες, έχθρες, παντρολογήματα, έθιμα, ξενιτεμοί στην Αυστραλία, στη Γερμανία και στην Αμερική, αλλά και στην Αθήνα, στην Κέρκυρα και αλλού. Κι ύστερα μιλάει για τον πόλεμο, την Κατοχή, τον Εμφύλιο, το αντάρτικο, τη μεταπολίτευση έως τα πρόσφατα χρόνια που πλέον ζει στην Ηγουμενίτσα.

Μονότυ το μεγαλύτερο μέρος της αφήγησης αφορά τα γεγονότα που συνδέονται με τα πάμπολλα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται η Αλέξω, ένα σημαντικό κομμάτι των λεγομένων της σχετίζεται με την πολιτική κατάσταση στη συγκεκριμένη περιοχή της Θεσπρωτίας με πρωτεύουσα το Φιλιάτι, δηλαδή τη Μουργάνα, αλλά και της Ηπείρου γενικότερα. Οι πόλεμοι, με πρώτο τον απελευθερωτικό κατά τον Τούρκων, απασχολούν την αφήγηση. Κι ύστερα μιλάει για την αντιστασιακή δράση του Ζέρβα, ο οποίος έδιωξε τους Τσάμηδες που κατέφυγαν στην Αλβανία. Σιγά, πολύ σιγά, από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου έως τις τελευταίες, η ηρωίδα μιλάει για κομμουνιστές και μη - χαρακτηρίζει το χωριό Λιας Μικρή Μόσχα. Επίσης, ενώ τα περιστατικά που μνημονεύει είναι πραγματικά (τα εμφύλια πάθη και μίση, οι δολοφονίες, οι κατατρεγμοί, η φυγή των ηττημένων ανταρτών στη γειτονική Αλβανία, η επιστροφή αργότερα στην πατρίδα), η ίδια δεν είναι αντικειμενική, αφού από την αρχή έχει ταχθεί με τον ΕΔΕΣ του Ζέρβα και καταφέρεται κατά των κομμουνιστών και σιγά σιγά ειρωνεύεται ή τους λοιδορεί, τους αποκαλεί «βρικόλακες», βρικόλακα αποκαλεί και τον Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος αναγνώρισε την Εθνική Αντίσταση και τους έδωσε τιμητικές συντάξεις.

Επαναλαμβάνω πως το μυθιστόρημα «Ουρανός απ' άλλους τόπους», η ιστορία μια ηπειρωτικής οικογένειας κι ενός τόπου, είναι έργο τέχνης, τέτοιο θα θεωρείται και στο απώτερο μέλλον κι ίσως να αποτελεί και σημείο λογοτεχνικής αναφοράς. Πάντως, εκτιμώ πως ο ποιητικός τίτλος του ενδεχομένου να αποβεί σε βάρος της φήμης του, ιδανικότερος θα ήταν ο μονολεκτικός Πόβλα ή Αλέξω, όπως η Γκερνίκα και ο Οδυσσείας που παραπέμπουν αυτομάτως στα έργα του Πικάσο και του Τζόις.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Μπλουμ, στο Δουβλίνο, θεωρείται αριστούργημα μολονότι οι αναγνώστες του δυσκολεύονται στην κατανόησή του, εξαιτίας της γλώσσας του κειμένου, αλλά και των προβέσεων του συγγραφέα. Γνωρίζω κάποιους που το αγόρασαν και σύντομα παράτησαν απογοητευμένοι την ανάγνωσή του. Ο Έλληνας μεταφραστής του, ο Σωκράτης Καψάσκης, έγραψε στον πρόλογο του βιβλίου «έφτασα συχνά μπροστά σε ανυπερβλήτες δυσκολίες και αρκετές φορές αποφάσισα να διακόψω το εγχείρημα». Πιο κάτω σημείωσε ότι η γλώσσα του Τζόις δημιουργεί δυσκολίες στον αναγνώστη που μετατίθενται στην πλάτη του μεταφραστή, ενώ προσθέτει ότι στον Οδυσσεία «ποτέ δεν μπορεί κανείς να είναι σίγουρος για την κατανόηση και κατ' ακολουθίαν για την απόδοση του κειμένου».

Με ουράνιο υποβόλεα

Αφορμή για τις παραπάνω σκέψεις είναι το πολυσέλιδο μυθιστόρημα του Σωτήρη Δημητρίου «Ουρανός απ' άλλους τόπους», ένας μόνολογος μιας χωριάτισ, της Αλέξως, η οποία αφηγείται ιστορίες από τη ζωή της στο παραμεθόριο χωριό Πόβλα (σήμερα Αμπελώνας) της Θεσπρωτίας. Το οπισθόφυλλο του βιβλίου, γραμμένο προφανέστατα από τον συγγραφέα του, ως είθισται, δεν παρέχει επαρκείς διευκρινίσεις για το θέμα, εκτός από το ότι αφηγείται «μια σχεδόν εκατόχρονη γυναίκα» από την Ηπειρο, και τα μυστηριώδη λόγια: «Δεν της φτάνει ο ουρανός για χαρτί, θέλει ουρανούς κι απ' άλλους τόπους». Διαβάζουμε, επίσης, την ποιητική φράση - ο Δημητρίου εμφανίστηκε στη λογοτεχνία το 1985 με τη συλλογή ποιημάτων «Ψηλαφίσεις»: «Πολλές φορές έβγαινε την αίσθηση πως τη γλώσσα την κινεί ουράνιος υποβόλεας. Τραγουδιστή πηγή πλαγιάς που άνοιξε κάποια μακρινή άνοιξη και μαράθηκε στις μέρες μας».

Με τον πιο πάνω πρόλογο θέλω να τονίσω πως το παρόν μυθιστόρημα είναι ένα σημαντικό λογοτεχνικό, το οποίο, πέρα από τους ήρωες

Το παρόν μυθιστόρημα είναι ένα σημαντικό λογοτεχνικό, πέρα από τους ήρωες και τη δράση τους, στηρίζεται στο γλωσσικό ιδίωμα της ηρωίδας.

παρουσίαση